

ZELDZAME OF NOG NIET GEPLUBLICEEERDE MUNTEN VAN DE NEDERLANDEN

Meer dan een eeuw geleden publiceerde R. Chalon in de "Revue belge de Numismatique" een reeks artikels onder de titel "Monnaies rares ou inédites". Tot op de dag van vandaag vormen deze een goudmijn voor de vorsers.

Geïnspireerd door zijn voorbeeld heb ik in dit artikel de nog niet gepubliceerde munten (zowel types als jaartallen) gegroeped, die sinds het verschijnen van mijn "Répertoire de la numismatique des Pays d'En Bas" (1984) zijn opgedoken.

BRABANT

Jan I (1268 - 1294)

Obool of 1/8 sterling

Vz : Dubbel kruis dat het omschrift snijdt ; in de kantons,

W - A - L - T ;

rondom, x I.D - (CI x G) - RST - IA x

Kz : Schild met het wapen van Brabant ; rondom :

+ D - (V)X BRB - B(ANCI) - E

Dit eigenaardig stuk is van hetzelfde type als de bekende "WALT-sterlingen" (W. 241-247) die ± 1,35 g wegen, en als de overeenstemmende halve sterling van 0,60 g (W. 243). Het hier beschreven stuk - dat sterk afgesleten is - weegt slechts 0,14 g. Dit gewicht komt het best overeen met 1/8 sterling of een obool, hetgeen doet vermoeden dat de kwart sterling of denarius ook bestaan heeft en nog teruggevonden moet worden.

Lodewijk IV van Beieren (1323-1347) en Jan III van Brabant (1322-1355)



Sterling

Vz : Driedubbel bebladerd kruis ; rondom, +LODENICVS.REX.I

Kz : Schild met het gevierendeeld wapen van Brabant en Limburg ; rondom, +DVX- BRB - ANCI

Deze sterling van het welbekend Brabantinus-type (W. 349) draagt de naam van de Duitse keizer (als koning der Romeinen) en van Jan III, hertog van Brabant. Dit stuk werd waarschijnlijk te Antwerpen geslagen, waar Lodewijk van Beieren - de bondgenoot van de hertog van Brabant - ook gouden steele liet vervaardigen (W. 374 - 375).

Maria van Bourgondië (1477-1482)



Dubbel vuurijzer

Vz : Twee naar elkaar toegewende zittende leeuwen ; in het veld tussen beide een vuurijzer boven een vuursteen en drie vonken ; rondom,

MARIAN DEI G DVCISS & BG & BR & LI.

Kz : schild met het wapen van de Bourgondische Nederlanden, geplaatst op een bebladerd kruis ; rondom,
+ SALVV' & FNC & PPLD' & TVV & DZ & ISAR'

Uit het jaartal 1474 op de keerzijde blijkt dat bij de vervaardiging van dit zilverstuk van Maria van Bourgondië een oude keerzijdestempel van Karel de Stoute werd gebruikt.

Filips II (1555-1598)

1/20 Filipedaalder

Geslagen te Maastricht met het jaartal 1594.

Albrecht en Isabella (1598 - 1621)

Halve real

Geslagen te Antwerpen met het jaartal 1608.

Kwart real

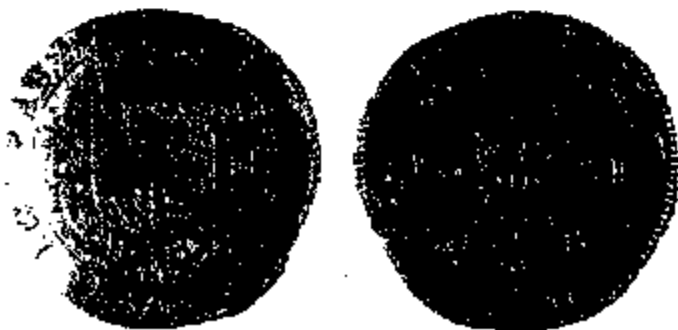
Geslagen te Maastricht met het jaartal 1604.

Stuiver

Geslagen te 's Hertogenbos met het jaartal 1616.
Oord

Geslagen te Antwerpen met het jaartal 1609.

Filips IV (1621 - 1665)



Patagon

Geslagen te Antwerpen met het jaartal 1621.

Geslagen te Antwerpen met het jaartal 1629.

Geslagen te Brussel met het jaartal 1643.

Halve patagon

Geslagen te Brussel met het jaartal 1656.

Schelling

Geslagen te 's Hertogenbos met het jaartal 1621.

Stuiver

Geslagen te Brussel met het jaartal 1646.

Karel II (1665 - 1700)**Patagon**

Geslagen te Brussel met het jaartal 1686 ; het type stemt overeen met N. 1083, maar het stuk heeft geen randschrift.

Karel VI (1711 - 1740)**Oord**

Geslagen te Brussel in 1712 ; overgeslagen op een oord van een ouder type.

VLAANDEREN**Marie van Bourgondië (1477-1482)****Kwart groot**

Vz : Romeinse hoofdletter M ; in de afsnede, een klaverblaadje ; rondom, tussen twee parelcirkels, *MARIAE * COMIT * FLAN*

Kz : Dubbel ankerkruis ; rondom, tussen twee parelcirkels, *M . IN * FLORE * DOMINI*

De Vlaamse munten van Marie van Bourgondië kunnen onderverdeeld worden in drie verschillende uitgiften :

- 1) van 1477 tot in de loop van 1478, met een tandwielje van een ruiterspoor als merkteken ;
- 2) van in de loop van 1478 tot 15 december 1480, zonder munteken ;
- 3) vanaf 15 december 1480, met een klaverblaadje als muntmeesterteken van Nicolaë Vingneteur.

Deze kwart groot behoort dus tot de derde uitgifte ; alhoewel er 58.018 exemplaren van werden aangemaakt, was het bestaan van dit munttype tot op heden nergens gesignaleerd. Het

hier beschreven exemplaar werd gevonden in de Schelde, tijdens baggerwerken in de omgeving van Oudenaarde.

Uit de hiernavolgende tabel met de gekende Vlaamse munten van Maria van Bourgondië blijkt dat nog een aantal types vroeg of laat zullen opduiken :

Denominatie	Type		
	1	2	3
Gulden	+	+	
Halve gulden	+	+	
Dubbel vuurijzer	+	+	+
Vuurijzer	(1)		+
Groot		+	+
Halve groot		+	
Kwart groot		+	+

(1) : Was tot op heden niet beschreven ; een exemplaar van 1477 wordt echter elders in dit jaarboek gepubliceerd.

Philips IV (1621 - 1665)

Oord

Geslagen te Brugge met het jaartal 1624.

LOON

Diederik van Heinsberg (1336 - 1361)

Kaiserergroschen

V2 : Gekroonde zittende keizer, van voren gezien ; hij houdt een scepter en een rijksappel ; rondom, *THEODERICUS REX* ES LOS

K2 : Bebladerd kruis ; rondom, *MONETA HASELERENSIS*

Deze groot (25 mm Ø - 1,63 g) is een variante van dogene die door Lucas werden beschreven (Nr 103 - 104) ; het stuk kwam voor in de veiling Merzbacher van oktober 1908.

NIJVEL

Otto II (973 - 983)



Denarius

V2 : Kruis met geleidelijk breder wordende armen ; in ieder kanton een bolletje ; rondom, OTTO.....ERATOR

K2 :  in het veld

NIVIEL

A

E

Deze denarius (1,16 g) is afkomstig uit de vondst van Kois en bevindt zich in het museum van Stockholm. Het stuk werd reeds in 1962 gepubliceerd in de "Hamburger Beiträge für Numismatik" (p. 52-54) ; aangezien deze publicatie in ons land weinig gekend is, leek het mij nuttig om ook hier op het bestaan van dit zeer belangrijk stuk de aandacht te trekken.

De auteur situeert deze denarius onder de regering van Otto II omdat de titel IMPERATOR die er op voorkomt zeer dikwijls op munten van deze keizer wordt aangetroffen (onder Otto I en Otto III wordt bij voorkeur IMP AVG gebruikt). We weten bovendien dat Theophano, de vrouw van Otto II, Nijvel als weduwgift ontving en talrijke schenkingen aan de abdij overmaakte.

Dit stuk is een van de ontbrekende schakels tussen de lokale Karolingische munten en de denarius die er omstreeks 1040 werd geslagen (de Witte Nr 1).

De hypothese van een Brusselse muntslag in het midden van de XIde eeuw komt door de ontdekking van dit stuk op losse schroeven te staan.

DOORNIK

Philips II (1556 - 1598)

1/10 Filipsdaalder

Met het jaartal 1586.

Albrecht en Isabella (1598 - 1621)

3 Stuiver

Met het jaartal 1618.

Filips IV (1621 - 1665)

Patagon

Met het jaartal 1637.

Halve patagon

Met het jaartal 1644.

Met het jaartal 1650.

Schelling

Met het jaartal 1639.

Stuiver

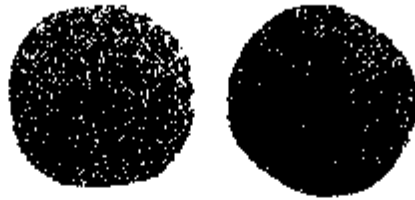
Met het jaartal 1631.

Gord

Met het jaartal 1647.

OVERLIJSSEL

Albrecht en Isabella (1598 - 1621)



Oord

- Vz : Gekroond schild met een gevierendeeld wapen (1. en 4. het wapen van Overijssel, 2. en 3. twee dwarsbalken, geplaatst op drie schuine lijnen) ; links en rechts in het veld, een punt ; rondom een cirkel en ALBERTVS(.ET.E)LISABETH
- Kz : Gekroond schild met het wapen van Overijssel, geplaatst op het Bourgondisch stokkenkruis ; links en rechts in het veld, 16 - 06 ; rondom, een cirkel en (NO).ORD.TRANS.AD.LEG.ARCHID

Uit de omschriften blijkt dat dit koperen oord voor Overijssel bestemd was, een provincie die nooit in het bezit geweest is van de aartshertogen ! Een historische toelichting is dus zeker op zijn plaats.

In 1605 viel markies Ambrosius de Spinola - die zijn broer Frederik aan het hoofd van de Spaanse troepen had opgevolgd - de Republiek der Verenigde Provinciën aan langsheen de IJssel, vermits daar de grens het zwakst was verdedigd. Hij slaagde er in om zich meester te maken van Oldenzeel en Lingen, maar kon de rivier niet oversteken omdat die te sterk gezwollen was. Na de winter kon hij door een tekort aan geld en manschappen niet verder oprukken en hij beperkte zich tot het veroveren van Grol en Rijnberk. Een wapenstilstand van 6 maand, gevolgd door het twaalfjarig bestand, maakte hierop een eind aan de veldtocht.

De Spanjaarden hebben zich dus nooit meester gemaakt van een Overijssels muntatelier (Deventer, Hasselt, Kampen of Zwolle). Het hier besproken stuk werd dus waarschijnlijk te Roermond of in het dichterbij gelegen Huissen geslagen.

De reden waarom deze munt is ontstaan ligt voor de hand : het gebruik van Noord-Nederlands geld was streng verboden en alle heroverde gebieden werden dan ook bevoorraad met munten van de zuidelijke gewesten. Het oord in kwestie was ongetwijfeld bestemd om in de te veroveren provincie in omloop gebracht te worden ; door de mislukking van deze militaire campagne werd de aanmaak ofwel stopgezet nadat slechts een zeer klein aantal stukken werd geslagen, ofwel werd het gros van de produktie hermolten.